

ΔΙΚΤΥΟ για τη
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
στην Ελλάδα
και την Ευρώπη

www.todiktio.eu
info@todiktio.eu

**PAPERS –
PUBLICATIONS
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2019**

Τηλ. 210 9247814
Φαξ 210 9227244

Ανάλυση:

Brexit και Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι πιθανές συνέπειες στις εξωτερικές σχέσεις
και την πολιτική

Χαρά Σερέτη

Δικηγόρος – University of Kent, Διεθνολόγος

**ΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΗ**

Διάκου 20 & Συγγρού 1
11743, Αθήνα

www.todiktio.eu
info@todiktio.eu

Περιεχόμενα

Σελ.:

Εισαγωγή.....	3
1. Η Βρετανική «Κρίση Ταυτότητας».....	4
2. Η έκβαση των μέχρι τώρα διαπραγματεύσεων	4
3. Συνέπειες για την Βρετανία.....	14
4. Συνέπειες για την Ευρωπαϊκή Ένωση	20
5. Συνέπειες για την Ελλάδα.....	24
Συμπεράσματα.....	26

Εισαγωγή

Οι Εξωτερικές σχέσεις και πολιτική τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και των κρατών μελών της χαρακτηρίζονται από μια διαδικασία ανάπτυξης και διαχείρισης σχέσεων με άλλους φορείς εντός του διεθνούς συστήματος. Οι σχέσεις αυτές οικοδομούνται μέσω της κοινής σύμπραξης και συνεργασίας σε διάφορους τομείς όπως το εμπόριο, η οικονομία, η άμυνα και ασφάλεια, η από κοινού διαχείριση της μεταναστευτικής κρίσης ενώ μείζονος σημασίας για τη διατήρηση και εξέλιξη αυτών είναι η ήπια εξουσία και ισχύς ενός κράτους, το οικονομικό του κύρος, η διεθνής παρουσία και δράση του.

Η έξοδος της Μεγάλης Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση αναπόφευκτα θα επηρεάσει την εξωτερική πολιτική και των δύο πλευρών. Οι πιθανές συνέπειες του Brexit ήδη αναπτύσσονται σε μία συνεχώς αυξανόμενη ακαδημαϊκή βιβλιογραφία, παρ' όλο που είναι δύσκολο να αποτιμηθούν εκ των προτέρων όταν οι πληροφορίες είναι περιορισμένες και όλα τα μελλοντικά σενάρια τόσο αβέβαια. Οι επιπτώσεις για την Μεγάλη Βρετανία προβλέπεται να είναι σημαντικές. Η διεθνή ισχύς της χώρας και διαπραγματευτική της ικανότητα περιορίζονται καθώς η οικονομία και η εμπορική της δύναμη πλήττονται σημαντικά. Επιπλέον, χάνει τους Ευρωπαίους συμμάχους της καθώς και τη δυνατότητα να διαμορφώνει την Ευρωπαϊκή πολιτική, η οποία παρά την έξοδό της ακόμα την αφορά άμεσα. Τελικά παρουσιάζει μια εικόνα απομόνωσης και αποξένωσης από τη διεθνή πραγματικότητα που την αποκλείει από τις κυρίαρχες δυνάμεις της εποχής. Σίγουρα οι επιπτώσεις του Brexit για την Ευρωπαϊκή Ένωση θα είναι πολύ πιο περιορισμένες. Η έξοδος της Βρετανίας αναμφίβολα απειλεί την ενότητά της Ένωσης και δημιουργεί ένα παράδειγμα απόσχισης που ίσως μελλοντικά ακολουθήσουν περισσότερες χώρες. Επίσης, η ισορροπία δυνάμεων εντός της Ένωσης ανατρέπεται και αναμένεται μία πιθανή Γαλλογερμανική κυριαρχία, ενώ η έλλειψη της Βρετανικής οικονομικής συμβολής πλήττει τον προϋπολογισμό. Τέλος, το Brexit και οι συνέπειες που αυτό θα επιφέρει στη διεθνή πολιτική σκηνή θα επηρεάσουν αναπόφευκτα και την Ελλάδα, κυρίως λόγω της στενής της πλέον εξάρτησης από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

1. Η Βρετανική «Κρίση Ταυτότητας»

«Η Μεγάλη Βρετανία έχει χάσει μια αυτοκρατορία αλλά δεν έχει βρει ακόμα ένα ρόλο»¹

Περισσότερα από 50 χρόνια έχουν περάσει από τότε που ο Dean Acheson, υπουργός εξωτερικών της κυβέρνησης Truman, παρουσίασε σε μία δημόσια ομιλία του τη Μεγάλη Βρετανία ως μια έκπτωτη αυτοκρατορία, η οποία αναζητά ακόμα το ρόλο που έχει να παίξει στη διεθνή πολιτική σκηνή. Η δήλωση αυτή, η οποία το 1962 προκάλεσε μια θύελλα αντιδράσεων, είναι τόσο ακριβής σήμερα όσο ήταν και τότε. Το ιστορικό δημοψήφισμα της 23^{ης} Ιουνίου αποτελεί μία ακόμη έκφανση αυτής της αβεβαιότητας της Μεγάλης Βρετανίας για τη θέση που οφείλει να έχει στον κόσμο. Η ηγεμονία της χώρας ως μια σύγχρονη οικονομική υπερδύναμη, η οποία διαδραματίζει αποφασιστικό ρόλο εντός της Ευρώπης, της Βρετανικής Κοινοπολιτείας και του αγγλόφωνου κόσμου δεν επιτεύχθηκε ποτέ, παρά την επιμονή των πολιτικών ηγετών της². Αποτέλεσμα αυτής της αποτυχίας και μιας εκ νέου αναζήτησης του Βρετανικού ρόλου είναι το Brexit και οι πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις που αυτό θα έχει στον κόσμο.

2. Η έκβαση των μέχρι τώρα διαπραγματεύσεων

‘This will be a defining moment for our whole country as we begin to forge a new relationship with Europe and a new role for ourselves in the world.’³

Το δημοψήφισμα που καθόρισε το αν η Μεγάλη Βρετανία θα παραμείνει στην Ευρωπαϊκή Ένωση πραγματοποιήθηκε στις 23 Ιουνίου 2016

---

¹Douglas Brinkley, ‘Dean Acheson and the ‘Special Relationship’: The West Point Speech of December 1962’ (1990) 33 *The Historical Journal* 599, 601

² David Patrick and David Sanders, *Losing an Empire, Finding a Role: British Foreign Policy Since 1945* (2nd edn, Palgrave, 2017) 36

³ “Prime Minister Commons statement on the European Council, 14 March 2017” (GOV.UK) <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-commons-statement-on-european-council-14-march-2017> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

και οδήγησε σε ένα υπέρ της εξόδου αποτέλεσμα με ποσοστό 51,9%⁴. Ο David Cameron παραιτήθηκε την ίδια ημέρα⁵ και η Theresa May αναδείχθηκε η νέα πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας, η οποία ανέλαβε να οδηγήσει τη χώρα εκτός της Ένωσης. Στις 29 Μαρτίου 2017, το Άρθρο 50 της Συνθήκης της Λισαβόνας ενεργοποιήθηκε από την Βρετανική κυβέρνηση⁶, δίνοντας το έναυσμα για την εκκίνηση των διετών διαπραγματεύσεων⁷ που έθεσαν τις βάσεις της σχέσης της Μεγάλης Βρετανίας με την Ευρώπη για το προσεχές μέλλον. Η διαπραγματεύση των δύο πλευρών υπήρξε απαιτητική όλο αυτό το διάστημα. Στις 8 Δεκεμβρίου 2017, δημοσιεύτηκε μία κοινή αναφορά δεκαπέντε σελίδων σχετικά με την πρόοδο της πρώτης φάσης των διαπραγματεύσεων⁸, κατά την οποία συζητήθηκαν τρία βασικά θέματα: τα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών στην Βρετανία και αντίστοιχα των Άγγλων πολιτών στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο οικονομικός διακανονισμός και το κόστος της εξόδου και τέλος το θέμα των Ιρλανδικών συνόρων⁹.

Σχετικά με το κόστος της εξόδου και σύμφωνα με την πρώτη Κοινή Αναφορά, τόσο η Μεγάλη Βρετανία όσο και η Ευρωπαϊκή Ένωση συναίνεσαν

---

⁴EU Referendum, Results' (BBC) <http://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

⁵Jon Stone, 'David Cameron officially resigns as the UK Prime Minister' (Independent, 13 July 2016) <<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/david-cameron-resigns-prime-minister-theresa-may-resignation-speech-brexit-the-queen-a7134966.html>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

⁶Anushka Asthana, Heather Stewart and Peter Walker, 'May triggers article 50 with warning of consequence for UK' (The Guardian, 29 March 2017) <<https://www.theguardian.com/politics/2017/mar/29/theresa-may-triggers-article-50-with-warning-of-consequences-for-uk>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

⁷European Commission, 'Speech by Michel Barnier, the European Commission's Chief Negotiator, following the first round of Article 50 negotiations with the UK' (European Commission, 19 June 2017) <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-17-1704_en.htm> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

⁸ European Commission, 'Joint report from the negotiators of the European Union and the United Kingdom Government on progress during phase 1 of negotiations under Article 50 TEU on the United Kingdom's orderly withdrawal from the European Union' (European Commission, 8 December 2017) <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/joint_report.pdf> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

⁹ European Commission, 'Joint report from the negotiators of the European Union and the United Kingdom Government on progress during phase 1 of negotiations under Article 50 TEU on the United Kingdom's orderly withdrawal from the European Union' (European Commission, 8 December 2017) <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/joint_report.pdf> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

σε ένα σύστημα υπολογισμού του τελικού οικονομικού διακανονισμού¹⁰, χωρίς να γίνει βέβαια αναφορά στο ακριβές ποσό. Οι οικονομικές υποχρεώσεις της Βρετανία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση βάσει των παλαιών της δεσμεύσεων εικάζεται ότι φτάνουν στο σύνολό τους τα €40-45 δισεκατομμύρια¹¹. Η Theresa May θεωρεί ακόμα και τώρα ότι η πληρωμή ενός τέτοιου ποσού θα εξασφαλίσει μία επιτυχή εμπορική συμφωνία, οι Βρυξέλλες όμως δεν φαίνεται να έχουν την ίδια άποψη¹² καθώς μάλιστα περισσότερες ανεπίλυτες διαφωνίες εμφανίζονται στην πορεία των διαπραγματεύσεων.

Όσον αφορά τα δικαιώματα των πολιτών, αναιρέθηκε η πιθανότητα μιας μαζικής απέλασης Ευρωπαίων πολιτών από την Μεγάλη Βρετανία, ένα εξαρχής παρατραβηγμένο σενάριο. Παρ' όλα αυτά η αναφορά δεν αναφέρθηκε καθόλου στο είδος του μεταναστευτικού συστήματος που θα εφαρμοστεί μετά από την προκαθορισμένη μεταβατική περίοδο των δύο ετών.

Το περισσότερο επίμαχο θέμα αυτής της κοινής αναφοράς, το οποίο δεν έχει ακόμα επιλυθεί, ήταν βέβαια τα Ιρλανδικά σύνορα. Η συμφωνία του Μπέλφαστ¹³, καθορίζει το θεσμικό καθεστώς της Βόρειας Ιρλανδίας ως κομμάτι της Μεγάλης Βρετανίας καθώς και τις επιμέρους σχέσεις τους με τη Δημοκρατία της Ιρλανδίας. Η μέχρι τώρα συνεργασία όμως μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ιρλανδίας βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στο κοινό Ευρωπαϊκό νομικό τους πλαίσιο, συνεπώς η επικείμενη έξοδος της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση απαιτεί τη συμφωνία και εφαρμογή νέων διασυνοριακών μέτρων. Η Theresa May έχει επιμείνει όλο αυτό το διάστημα σε δύο αντιφατικές επιδιώξεις όσον αφορά το θέμα την Ιρλανδίας: πρώτον στην αποφυγή επιβολής σκληρών συνοριακών ελέγχων (hard borders) εντός του νησιού, και δεύτερον στην έξοδο της Βόρειας Ιρλανδίας όπως και ολόκληρης της Βρετανίας, τόσο από την Κοινή Αγορά όσο και από την Τελωνειακή Ένωση. Παρά τη συμφωνία που επιτεύχθηκε κατά τον πρώτο γύρο των

---

¹⁰ ibid para 67-70

¹¹Chris Morris, 'Brexit deal: Theresa May's agreement with Brussels' (BBC, 8 December 2017) <<http://www.bbc.com/news/uk-politics-42280487>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

¹²Katya Adler, 'Brussels: Brexit bill doesn't 'buy' a trade deal' (BBC, 29 November 2017) <<http://www.bbc.com/news/world-europe-42154492>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

¹³The Belfast Agreement (Britain-Ireland)(10 April 1998) <<https://www.gov.uk/government/publications/the-belfast-agreement>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

διαπραγματεύσεων¹⁴, τη Λευκή Βίβλο και τις σχετικές με το θέμα προτάσεις της Βρετανικής Κυβέρνησης¹⁵, τις συστάσεις που παρουσίασε η Ευρωπαϊκή Ένωση στο προσχέδιο της Συμφωνίας Αποχώρησης¹⁶ τον Μάρτιο 2018, καθώς και την ίδια τη Συμφωνία Αποχώρησης, η οποία θα αναλυθεί παρακάτω, το καθεστώς ελέγχου που τελικά θα εφαρμοστεί στα Ιρλανδικά σύνορα παραμένει ασαφές¹⁷. Η Συμφωνία Αποχώρησης βέβαια παρέχει μία νομική δικλίδα ασφαλείας για να αποφευχθεί η επιβολή σκληρών συνόρων στην Ιρλανδία με κάθε τρόπο, ειδικότερα στην περίπτωση που η Μεγάλη Βρετανία και η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν κατορθώσουν να συμφωνήσουν από κοινού σε μία εφ' όλης της ύλης συμφωνία κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου. Παρ' όλα αυτά, αυτή η δικλίδα ασφαλείας είναι και ο βασικός λόγος για τον οποίο η Συμφωνία Αποχώρησης κινδυνεύει να καταψηφιστεί από τη Βρετανική Βουλή των Κοινοτήτων και η χώρα να οδηγηθεί τελικά σε ένα «No Deal» σενάριο εξόδου.

Στις 14 Νοεμβρίου 2018, το δεύτερο στάδιο των διαπραγματεύσεων ολοκληρώθηκε με την επίτευξη της Συμφωνίας Αποχώρησης της Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία δημοσιοποιήθηκε μαζί με Πολιτική Διακήρυξη που σκιαγραφεί το περίγραμμα της μελλοντικής σχέσης και εμπορικής συνεργασίας των δύο μερών. Οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 προσυπέγραψαν τη συμφωνία αποχώρησης και ενέκριναν την πολιτική διακήρυξη στις 25 Νοεμβρίου 2018. Αντίθετα η Βρετανική Κυβέρνηση δεν είναι ακόμα σε θέση να επικυρώσει τη συμφωνία μέχρι αυτή να εγκριθεί από τη Βουλή των Κοινοτήτων¹⁸. Μετά από κάποιες ημέρες έντονων συζητήσεων και ενώ αρκετοί από τους υπουργούς της Theresa May

---

¹⁴'Theresa May's Brexit breakfast breakthrough' (The Economist, 8 December 2017) <<https://www.economist.com/news/britain/21732272-british-prime-minister-has-done-enough-move-trade-talks-now-harder-bargaining>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

¹⁵"Northern Ireland and Ireland - position paper" (GOV.UK, 16 August 2017) <<https://www.gov.uk/government/publications/northern-ireland-and-ireland-a-position-paper>>(τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

¹⁶TF50 (2018) 35 – Commission to EU27, "Draft Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community" <https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/draft_agreement_coloured.pdf> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

¹⁷Kamal Ahmed, 'So, did 'soft Brexit' just win?'(BBC, 8 December 2017) <<http://www.bbc.com/news/business-42281217>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

¹⁸ European Union (Withdrawal) Act 2018, s13

παραιτήθηκαν σε ένδειξη διαμαρτυρίας¹⁹, η Πρωθυπουργός ανέβαλε τη ψηφοφορία έγκρισης της Συμφωνίας για την τρίτη εβδομάδα του Ιανουαρίου 2019²⁰, σε μια προσπάθεια να εξασφαλιστεί χρόνος που θα της επιτρέψει να κερδίσει την υποστήριξη των Βρετανών Βουλευτών. Κατά την επακόλουθη σύνοδο κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 13 και 14 Δεκεμβρίου 2018, ο Donald Tusk διαβεβαίωσε τη Theresa May ότι η Συμφωνία Αποχώρησης σε καμία περίπτωση δεν θα επαναδιαπραγματευτεί για να ικανοποιηθούν οι Βρετανοί Βουλευτές, την ίδια ώρα που το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποφάνθηκε ότι η Μεγάλη Βρετανία θα μπορούσε να ακυρώσει την επικείμενη έξοδό της από την Ένωση χωρίς την άδεια των υπόλοιπων κρατών μελών²¹, καταργώντας το βασικό διαπραγματευτικό χαρτί της Πρωθυπουργού, δηλαδή την αναγκαιότητα της συμφωνίας για να μην οδηγηθεί η Βρετανία σε ένα αναπόφευκτο «No Deal». Τα κύρια στοιχεία αυτής της 585 σελίδων²² Συμφωνίας Αποχώρησης είναι τα ακόλουθα:

Η Συμφωνία Αποχώρησης θα πρέπει να τεθεί σε ισχύ στις 29 Μαρτίου 2019²³ και να παραμείνει μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2020²⁴, κατά τη λεγόμενη δηλαδή μεταβατική περίοδο. Για τα δύο αυτά έτη, η Ευρωπαϊκή νομοθεσία με κάποιες εξαιρέσεις θα εξακολουθήσει να ισχύει στην Βρετανία στο σύνολό της όπως και η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας καθώς και η

---

¹⁹Lucy Meakin, 'Theresa May Faces Decision Day on Whether to Postpone Brexit Vote' (TIME, 10 December 2018) <http://time.com/5475141/brexit-vote-theresa-may-parliament/> (τελευταία πρόσβαση 19.12.2018)

²⁰ Lizzy Buchan, 'Brexit news - live: Corbyn tables no confidence motion in Theresa May as meaningful vote date confirmed' (Independent) <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-news-live-latest-update-theresa-may-deal-vote-parliament-statement-second-referendum-commons-a8686451.html?utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR0_iRhQtV0zA5BO5KwET5vJLqET2Xk4fXu_sdNajDwagU6bUqZ245cK5Do#Echobox=1545062332> (τελευταία πρόσβαση 19.12.2018)

²¹BBC, 'Brexit ruling: UK can cancel decision, EU court says' (BBC, 10 December 2018) <<https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-46481643>> (τελευταία πρόσβαση 19.12.2018)

²²Draft Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community TF50 (2018) 55 – Commission to EU27

²³Thomas Cole, 'What Michel Barnier's October 2018 timeline means for the Brexit negotiations' (LSE, 08December2016)<<http://eprints.lse.ac.uk/70032/1/blogs.lse.ac.uk/What%20Michel%20Barnier%20October%202018%20timeline%20means%20for%20the%20Brexit%20negotiations.pdf>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

²⁴ Draft Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community TF50 (2018) 55 – Commission to EU27, article 126

Πολιτική Ασφαλείας και Άμυνας. Παρ' όλα αυτά, η Μεγάλη Βρετανία θα βρίσκεται ήδη από τις 29 Μαρτίου εκτός των Ευρωπαϊκών πολιτικών θεσμών²⁵, χωρίς όμως να σταματήσει να εξαρτάται από αυτούς τουλάχιστον για τους επόμενους 24 μήνες. Επίσης, η Συμφωνία Αποχώρησης δίνει τη δυνατότητα παράτασης της μεταβατικής περιόδου, εφόσον αυτό αποφασιστεί πριν την 1 Ιουλίου 2020²⁶. Η εκτέλεση της Συμφωνία Αποχώρησης θα γίνει σύμφωνα με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Δικαίου²⁷, ενώ οι διεθνείς συμφωνίες της Ένωσης θα εξακολουθήσουν να είναι δεσμευτικές για τη Μεγάλη Βρετανία κατά τη μεταβατική περίοδο²⁸. Παρ' όλα αυτά, η Βρετανική Κυβέρνηση μπορεί σε αυτό το διάστημα των δύο χρόνων να διαπραγματευτεί, υπογράψει ή επικυρώσει αντίστοιχες διεθνείς συμφωνίες με την προϋπόθεση ότι αυτές δεν θα τεθούν σε ισχύ μέχρι το τέλος της περιόδου μετάβασης²⁹.

Σχετικά με τον Οικονομικό Διακανονισμό, αποφασίστηκε ότι η Βρετανία θα συμμετάσχει στον Προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα έτη 2019 και 2020³⁰ και θα συνεισφέρει στις αντίστοιχες οικονομικές υποχρεώσεις αυτής της περιόδου. Για μια ακόμα φορά όμως δεν αναφέρεται το ακριβές και συνολικό ποσό που η Βρετανία θα κληθεί να πληρώσει τα επόμενα χρόνια. Είναι γεγονός βέβαια ότι το μέγεθός του «Λογαριασμού» του πρωτοφανούς αυτού Διαζυγίου έπαψε από πολύ νωρίς να αποτελεί σημείο ρήξης των δύο πλευρών. Στην περίπτωση που η περίοδος μετάβασης παραταθεί, η Μεγάλη Βρετανία θα πάψει να συμβάλλει στον Προϋπολογισμό ως κράτος μέλος της Ένωσης, αλλά θα εξακολουθήσει να συνεισφέρει χρηματικά ως Τρίτη χώρα.

Η Μεγάλη Βρετανία κρίθηκε ότι πρέπει να παραμείνει υπό τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την περίοδο μετάβασης. Επίσης, επρόκειτο να διαμορφωθεί μία Μεικτή Επιτροπή η οποία θα περιλαμβάνει αντιπροσώπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Αγγλίας και θα είναι υπεύθυνη για την επίλυση διαφωνιών σχετικών με την ερμηνεία και εφαρμογή της Συμφωνίας³¹. Σε περίπτωση που οι διαβουλεύσεις με τη Μεικτή Επιτροπή δεν οδηγούν σε μια κοινώς αποδεκτή λύση, τα εκάστοτε

---

²⁵ ibid article 128

²⁶ ibid article 132

²⁷ ibid article 4

²⁸ ibid article 129

²⁹ ibid article 129 (4)

³⁰ ibid article 135

³¹ ibid article 164,169

μέρη της διαφωνίας θα έχουν το δικαίωμα να επικαλεστούν τη διαμόρφωση μιας ειδικής ομάδας διαιτησίας, της οποίας η απόφαση όμως θα είναι δεσμευτική³². Αν από την άλλη το θέμα έχει να κάνει με την ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαίου, τότε η ομάδα διαιτησίας οφείλει να παραπέμψει το θέμα στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης³³.

Το Δεύτερο Μέρος της Συμφωνίας Αποχώρησης αναφέρεται στα Δικαιώματα των Πολιτών. Κάθε Ευρωπαίος Πολίτης και Βρετανός Υπήκοος καθώς και τα μέλη της οικογένειας τους μπορούν να συνεχίσουν να ζουν, να εργάζονται ή να σπουδάζουν στη χώρα που τη δεδομένη στιγμή κατοικούν, ενώ αυτοί που θα αποφασίσουν να ξεκινήσουν εργασία σε κάποια άλλη Ευρωπαϊκή χώρα (συμπεριλαμβανομένου της Βρετανίας) τα επόμενα δύο χρόνια θα διατηρήσουν το δικαίωμα να μείνουν σε αυτή και μετά το τέλος της μεταβατικής περιόδου. Μάλιστα, οι Ευρωπαίοι πολίτες που θα παραμείνουν στη Βρετανία, διατηρούν και μετά την αποχώρηση αυτής το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης χωρίς κανενός είδους πρόσθετες απαιτήσεις όπως θα ήταν ένα ελάχιστο εισόδημα ή οι γλωσσικές εξετάσεις. Εφόσον συμπληρωθούν πέντε χρόνια παραμονής στο κράτος υποδοχής, ο κάθε πολίτης θα έχει τη δυνατότητα να κάνει αίτηση για το Δικαίωμα μόνιμης διαμονής, ενώ μέχρι να συμπληρωθεί αυτό το απαιτούμενο χρονικό διάστημα το δικαίωμα παραμονής τους στη χώρα θα προστατεύεται από τη Συμφωνία Αποχώρησης. Τέλος, τα Βρετανικά Δικαστήρια θα μπορούν για οκτώ χρόνια μετά το τέλος της περιόδου μετάβασης να υποβάλλουν προδικαστικές παραπομπές στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ερμηνεία του σχετικού με τα δικαιώματα των πολιτών μέρους της Συμφωνίας³⁴. Δυστυχώς, εικάζεται ότι τα μελλοντικά μέτρα περιορισμού της μετανάστευσης στη Βρετανία θα είναι αρκετά ανασταλτικά με στόχο τη μείωση της μετανάστευσης από την Ευρώπη κατά 80%³⁵, κάτι το οποίο ενισχύει την εικόνα της Βρετανίας

---

³² ibid article 175

³³ ibid article 174

³⁴ ibid article 158

³⁵ May Bulman, 'Brexit: EU immigration to UK 'to be slashed by 80%' after we leave bloc' (Independent, 17 December 2018) <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-immigration-sajid-javid-home-secretary-slash-brexit-a8685646.html?utm_term=Autofeed&utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR3G1b9aqsNSaz6nSsIODkLLe02sHQUf1yHHQEm-9K9ZD4SrOEiZ2hYrqiE#Echobox=1544972273> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

ως μιας ξενόφοβης χώρας, παρ' όλα αυτά η Συμφωνία Αποχώρησης κατάφερε προς το παρών να προφυλάξει συνολικά τις ζωές τεσσάρων εκατομμυρίων Ευρωπαίων πολιτών³⁶.

Το Πρωτόκολλο σχετικά με την Δημοκρατία της Ιρλανδίας και τη Βόρεια Ιρλανδία είναι αδιαμφισβήτητο το περισσότερο αμφισβητήσιμο κομμάτι της Συμφωνίας Αποχώρησης. Με το τέλος της περιόδου μετάβασης, η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Μεγάλη Βρετανία θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει μια νέα συμφωνία η οποία θα αντικαταστήσει αυτό το πρωτόκολλο³⁷ και θα διατηρήσει τις εμπορικές σχέσεις εντός του νησιού όσο το δυνατόν αναλλοίωτες. Αν όμως εντός αυτών των δύο ετών μια τέτοια συμφωνία δεν επιτευχθεί, η Μεγάλη Βρετανία δεσμεύτηκε να διατηρήσει ένα ενιαίο τελωνειακό έδαφος³⁸ με την Ευρώπη έτσι ώστε να αποφευχθεί πάση θυσία η επιβολή σκληρών συνόρων μεταξύ της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας και της Βόρειας Ιρλανδίας. Σε αυτή την περίπτωση, η Βόρεια Ιρλανδία θα ευθυγραμμιστεί σε μεγαλύτερο βαθμό με τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Τελωνειακής Ένωσης και Κοινής Αγοράς απ' ότι η υπόλοιπη χώρα. Το Πρωτόκολλο για την Ιρλανδία είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο η Βουλή των Κοινοτήτων προβλέπεται ότι θα καταψηφίσει τη Συμφωνία Αποχώρησης, καθώς σύμφωνα με τους επικριτές της, υπάρχουν κάποια σημαντικά προβλήματα με το Πρωτόκολλο. Πρώτον, η Μεγάλη Βρετανία δεν μπορεί να αποχωρήσει μονομερώς από αυτό, χωρίς δηλαδή τη σύμφωνη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, επιπροσθέτως στο ίδιο το πρωτόκολλο δεν αναφέρεται κάποιος χρονικός περιορισμός για την εφαρμογή του. Δημιουργείται έτσι ο φόβος ότι η Βρετανία θα υποχρεωθεί να παραμείνει επ' αόριστον εντός μίας τελωνειακής ένωσης με την Ευρώπη, αδυνατώντας να συνάψει νέες εμπορικές συμφωνίες με τρίτες χώρες τα επόμενα χρόνια. Τέλος, το Δημοκρατικό Ενωτικό Κόμμα (DUP) της Βόρειας Ιρλανδία αρνείται κατηγορηματικά την επιβολή οποιουδήποτε ρυθμιστικού ελέγχου προϊόντων

---

³⁶European Commission, 'Brexit Negotiations: What is in the Withdrawal Agreement' (14 November 2018) <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-6422_en.htm> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

³⁷ Draft Agreement on the withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community TF50 (2018) 55 – Commission to EU27, article 2

³⁸ ibid article 6

που μετακινούνται μεταξύ Βόρειας Ιρλανδίας και Μεγάλης Βρετανίας³⁹. Ενισχύονται έτσι συνεχώς οι εικασίες⁴⁰ για πιθανή αποχώρηση της Βρετανίας από την Ένωση χωρίς Συμφωνία. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ήδη προτρέπει τους πολίτες, τις επιχειρήσεις και τα κράτη μέλη να προετοιμαστούν για την πιθανότητα ενός “No Deal” Brexit⁴¹, παρέχοντας μάλιστα κατάλληλες οδηγίες ετοιμότητας⁴². Η ίδια η Αγγλία προετοιμάζεται για ένα τέτοιο ενδεχόμενο⁴³, καθώς υπάρχει πλέον μεγάλη πιθανότητα να μην υπάρξει πραγματικά συμφωνία⁴⁴.

Οι συνέπειες ενός “No Deal” σεναρίου για την έξοδο της Βρετανίας από την Ένωση θα είναι δριμύτατες για τη χώρα. Κάθε είδους σχέση της με την Ευρώπη θα είναι αδύνατον να συνεχιστεί τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, ενώ η απουσία μιας διμερούς εμπορικής συμφωνίας μετά το τέλος των διαπραγματεύσεων θα εμποδίσει τον άμεσο επαναπροσδιορισμό των εμπορικών σχέσεων της Βρετανίας με τρίτες χώρες. Ουσιαστικά οι οικονομικές βάσεις της θα καταρρεύσουν ενώ η αξιοπιστία της και η διεθνή της υπόληψη θα υποτιμηθούν εξίσου, ειδικότερα αν επωμιστεί η ίδια την ευθύνη της αποτυχίας των διαπραγματεύσεων⁴⁵. Ακόμα κι αν ο φόβος του “No Deal” δεν επαληθευτεί, σε όλη τη διάρκεια του μέχρι τώρα διαλόγου, οι

---

³⁹Benjamin Kentish, ‘Brexit backstop: What is the Irish border plan, what would it mean and why is it so controversial?’ (Independent, 11 December 2018) <<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-what-is-backstop-northern-ireland-irish-border-guarantee-may-deal-a8678306.html>> (τελευταία πρόσβαση 19.01.2018)

⁴⁰ESZTER ZALAN, “Dealbreaker’ issues multiply in Brexit talks” (euobserver, 30 August 2018) <<https://euobserver.com/uk-referendum/142693>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁴¹ESZTER ZALAN, “EU urges no-deal Brexit preparation” (euobserver, 19 July 2018) <<https://euobserver.com/uk-referendum/142425>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁴²“Preparedness notices” (European Commission) <https://ec.europa.eu/info/brexit/brexit-preparedness/preparedness-notices_en> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁴³Tim Ross and Emma Ross, “ThomasDavis Says the U.K. Is Making Contingency Plans for a No-Deal Brexit” (Bloomberg, 3 October 2017) <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-10-03/davis-says-u-k-is-making-contingency-plans-for-no-deal-brexit>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁴⁴SAIM SAEED, “Article 50 author: Strong chance of no Brexit deal” (POLITICO, 5 April 2017) <<https://www.politico.eu/article/article-50-author-strong-chance-of-no-brexit-deal/>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁴⁵“The political and reputational costs of ‘no deal’” (University of Surrey, 20 July 2017) <<http://blogs.surrey.ac.uk/politics/2017/07/20/political-and-reputational-costs-of-no-deal/>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

Βρυξέλες έχουν επανειλημμένα τονίσει την έλλειψη προετοιμασίας⁴⁶ των Βρετανών αντιπροσώπων καθώς και την ασάφεια των προτάσεων τους⁴⁷. Χαρακτηριστικά, η Λευκή Βίβλος της Αγγλίας για το Brexit δημοσιεύτηκε ενάμιση χρόνο μετά την έναρξη των συζητήσεων, χωρίς μάλιστα να επιλύει κανένα ουσιαστικό ζήτημα⁴⁸. Επιπλέον, η Βρετανική κυβέρνηση δεν κατάφερε ποτέ να υιοθετήσει μία κοινή προσέγγιση προς το Brexit κάτι το οποίο επαληθεύεται και από τις συνεχείς παραιτήσεις ανώτατων κυβερνητικών αξιωματούχων όπως για παράδειγμα του David Davis, βασικού διαπραγματευτή της Αγγλίας για το Brexit, ο οποίος λέγεται μάλιστα ότι δεν είχε παρευρεθεί στις Βρυξέλλες τους δύο τελευταίους μήνες πριν την αποχώρησή του⁴⁹. Συνεπώς, η έκδηλη αδυναμία των Βρετανών να ανταπεξέλθουν αποτελεσματικά στις απαιτήσεις της κρίσης που οι ίδιοι προκάλεσαν έχει ήδη πλήξει σημαντικά και ανεπανόρθωτα το διεθνές κύρος της χώρας, μη προσμετρώντας προς το παρών τις συνέπειες που θα έχει για τη Βρετανία η τελική της έξοδος το Δεκέμβριο 2020.

Συνολικά, η έκβαση των μέχρι τώρα διαπραγματεύσεων είναι δυσοίωνη περισσότερο για τη Βρετανία παρά για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αν και η Theresa May φάνηκε αρχικά να κάνει σημαντικές παραχωρήσεις για να επιτευχθεί η συμφωνία, καθώς ένα διαπραγματευτικό αδιέξοδο θα είχε πολύ μεγαλύτερες πολιτικές συνέπειες τόσο για την Βρετανία όσο και για το κόμμα των Συντηρητικών, συζητήσεις για την πιθανότητα ενός “No Deal” και των επακόλουθων επιπτώσεων αυτού εγείρονται συνεχώς, ειδικότερα μετά την παρουσίαση της Συμφωνίας Αποχώρησης. Σε κάθε περίπτωση όμως, ακόμα και το πιο θετικό σενάριο εξόδου θα έχει αρνητικές συνέπειες, οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω.

---

⁴⁶Alastair Macdonald, “‘No notes’ Davis riles anti-Brexit camp in negotiations” (REUTERS, 17 July 2017) <<https://uk.reuters.com/article/us-britain-eu-notes/no-notes-davis-riles-anti-brexit-camp-in-negotiations-idUKKBN1A213Z>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁴⁷Daniel Boffey, “Frustrated EU fears Britain is ‘heading for the Brexit rocks’” (The Observer, 16 September 2017) <<https://www.theguardian.com/world/2017/sep/16/european-union-frustration-britain-heading-for-brexit-rocks>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁴⁸ANDREW RETTMAN, “Trump, trade, and Brexit in EU headlines This WEEK” (euobserver, 13 July 2018) <<https://euobserver.com/agenda/142380>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁴⁹ESZTER ZALAN, “EU stays calm as two top UK ministers quit” (euobserver, 9 July 2018) <<https://euobserver.com/uk-referendum/142322>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

3. Συνέπειες για την Βρετανία

‘Leaving the European Union will be the biggest shock to our method of international influencing and the biggest structural change to our place in the world since the end of World War Two.’⁵⁰

Η συμμετοχή της Μεγάλης Βρετανίας στην Ευρωπαϊκής Ένωση ενίσχυσε την ισχύ της και της επέτρεψε να υπερβεί το ρόλο που μεμονωμένα θα κατείχε στη διεθνή πολιτική σκηνή. Οι συνέπειες του Brexit στις Εξωτερικές σχέσεις και πολιτική της χώρας θα είναι πολυάριθμες και θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό από την τελική συμφωνία μεταξύ της Βρετανίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πολλοί παγκόσμιοι ηγέτες πήραν επισήμως θέση και προειδοποίησαν για τις επιπτώσεις ενός ενδεχόμενου Brexit προτρέποντας το Βρετανικό λαό να επιλέξει να μείνει εντός της Ένωσης⁵¹. Καθώς όμως μόνο τρεις μήνες απομένουν για την οριστική ρήξη των δύο πλευρών και παρά την απαίτηση πολλών για ένα δεύτερο δημοψήφισμα⁵², οι πολυσυζητημένες συνέπειες της αποχώρησης της Βρετανίας θα γίνουν σύντομα πραγματικότητα είτε αυτές αποδειχθούν τελικά ασήμαντες είτε ολέθριες για τη χώρα.

Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος, δεν επέφερε τελικά μία άμεση οικονομική κρίση όπως προειδοποιούσε ο Ντέιβιντ Κάμερον καθώς και πολλοί άλλοι υποστηρικτές του *Bremain*⁵³. Αυτό οφείλεται κυρίως στην τεράστια υποτίμηση της λίρας το 2016 και 2017, συγκεκριμένα κατά 10% έναντι του δολαρίου και 15% έναντι του ευρώ. Αυτή η υποτίμηση έδωσε ώθηση στις καθαρές εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών καθώς και στο δείκτη

⁵⁰ Robin Niblett, “Five Challenges to UK Foreign Policy” (Chatham House, 30 April 2018) <https://www.chathamhouse.org/expert/comment/17533?utm_source=newsletter&utm_medium=email&utm_campaign=5649424_Newsletter+1.05.2015&dm_i=1TYB.3D34G.BIUU05.C14PF.1> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁵¹ “Reaction of world leaders to Brexit vote” (TRTWORLD, 24 JUN 2016) <<https://www.trtworld.com/europe/reaction-of-world-leaders-to-brexit-vote-1829>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁵² ERIC MAURICE, “UK second thoughts unlikely to change Brexit strategy” (euobserver, 31 July 2018) <<https://euobserver.com/uk-referendum/142503>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁵³ “Cameron likens Brexit to putting 'bomb under economy'” (BBC, 6 June 2016) <<http://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36459451>> (τελευταία πρόσβαση)

πληθωρισμού, κάτι το οποίο οδήγησε στη μείωση της ανεργίας, η οποία έπεσε σε ένα πρωτοφανές 4.3%⁵⁴. Παρ' όλα αυτά, η οικονομική υπόσταση της Βρετανίας, η εμπορική της ισχύ και η συνεπαγόμενη διεθνή της επιρροή επρόκειτο μελλοντικά να υποστούν μεγάλο πλήγμα. Τα πρώτα σοβαρά οικονομικά προβλήματα θα γίνουν αισθητά μετά το 2019, όταν η πρόσβαση στις Ευρωπαϊκές αγορές θα περιοριστεί σημαντικά. Η Μεγάλη Βρετανία δεν θα ανήκει πλέον στην ένωση με την μεγαλύτερη εμπορική δύναμη παγκοσμίως⁵⁵ και μάλιστα θα χρειαστεί να την αποζημιώσει κατά 40-45 δισεκατομμύρια όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Η συνολική επίδραση του Brexit στο εμπόριο και την οικονομία της Βρετανίας θα εξαρτηθεί τόσο από την αποτελεσματικότητα της ανεξάρτητης πλέον εμπορικής και επενδυτικής πολιτικής που θα ακολουθήσει, όσο και από το μοντέλο συνεργασίας που θα εφαρμοστεί στη σχέση της με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το Brexit είτε θα αποτελέσει ένα κάλεσμα αφύπνισης για τη χώρα είτε θα την οδηγήσει στον απομονωτισμό, στη διάσπαση της πολιτικής ζωής και τελικά σε ένα συνολικό αδιέξοδο⁵⁶.

Τα λεγόμενα μοντέλα συνεργασίας που αναφέρθηκαν παραπάνω αποτελούν πρότυπες επιλογές δομημένων σχέσεων που ήδη εφαρμόζονται μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τρίτων χωρών και στις οποίες η Μεγάλη Βρετανία θα μπορούσε να ενσωματωθεί. Το Νορβηγικό μοντέλο, η διάταξη του οποίου δεν θα ικανοποιούσε τις Βρετανικές απαιτήσεις, επιβάλλει τη διατήρηση των τεσσάρων ευρωπαϊκών ελευθεριών και τη συνεισφορά στον Ευρωπαϊκό Προϋπολογισμό. Οι πιθανότητες να επιβληθεί ένα τέτοιο μοντέλο είναι περιορισμένες καθώς πολλά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιτίθενται σε μια τέτοια προοπτική, η οποία απαιτεί ομοφωνία του Συμβουλίου για να εφαρμοστεί⁵⁷. Στη συνέχεια, το Ελβετικό Μοντέλο καθιστά

---

⁵⁴Alex Hunt and Brian Wheeler, "Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU" (BBC, 13 September 2018) <<http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>> (τελευταία πρόσβαση 13.09.2018)

⁵⁵European Union, "Trade"< https://europa.eu/european-union/topics/trade_en> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁵⁶"How Brexit Will Change the World" (POLITICO MAGAZINE, 25 June 2016) <<https://www.politico.com/magazine/story/2016/06/brexit-change-europe-britain-us-politics-213990>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁵⁷ Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union [2012] C 326/01, art. 128

υποχρεωτική την ελεύθερη μετακίνηση και τη συνεισφορά στον Ευρωπαϊκό Προϋπολογισμό, ενώ η εμπορική συνεργασία βασίζεται σε μία σειρά διμερών συμφωνιών βάση των οποίων υιοθετούνται συγκεκριμένα τμήματα της Ευρωπαϊκής νομοθεσίας ώστε να επιτρέπεται η πρόσβαση στην Ενιαία Αγορά. Τέλος, η εναλλακτική επιλογή της σύναψης μιας συμφωνίας ελεύθερων συναλλαγών μεταξύ της Βρετανίας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παρόμοιας με αυτή του Καναδά (CETA), δίνει στη Βρετανία ένα μεγάλο βαθμό αυτονομίας, αποκλείει όμως τη σύναψη μιας ευρείας εμπορικής συμφωνίας. Χαρακτηριστικά, η αντίστοιχη συμφωνία του Καναδά με την Ευρωπαϊκή Ένωση δεν περιλαμβάνει τη διακίνηση υπηρεσιών.

Σε περίπτωση που η Μεγάλη Βρετανία δεν καταφέρει να ενταχθεί σε ένα από τα παραπάνω μοντέλα, αναπόφευκτα θα οδηγηθεί στην εναλλακτική του λεγόμενου “hard brexit” ή ακόμη χειρότερα θα αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς κανένα είδους Συμφωνίας (No deal scenario), το οποίο αναλύθηκε παραπάνω. Σε ένα ενδεχόμενο “hard brexit”, θα εφαρμοστούν οι δείκτες «του μάλλον ευνοούμενου κράτους» στο εμπόριο, οι οποίοι ισχύουν για όλα τα μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και σίγουρα είναι υψηλοί (3% έως 40%)⁵⁸ συγκριτικά με το σύστημα των μηδενικών δασμών σε όλες τις εξαγωγές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση που ίσχυε μέχρι τώρα. Επίσης, η Βρετανία θα αναγκαστεί να διαπραγματευτεί εκ νέου εμπορικές συμφωνίες με τις 161 χώρες του ΠΟΕ, μια διαδικασία που μπορεί να πάρει έως και 10 χρόνια για να ολοκληρωθεί. Οι οικονομικές συνέπειες που θα έχει μία τέτοια εξέλιξη μπορεί να αποδειχθούν καταστροφικές. Μείωση της ελκυστικότητας της χώρας προς τις επιχειρήσεις, φυγή επενδυτών και κονδυλίων, επιβράδυνση της ανάπτυξης, σε συνδυασμό με την αναπόφευκτη υποβάθμιση της διεθνούς επιρροής και διαπραγματευτικής ισχύς που είχε ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της μεγαλύτερης εμπορικής δύναμης του κόσμου.

Σε κάθε περίπτωση και σε κάθε ένα από τα πιθανά σενάρια που περιεγράφηκαν παραπάνω, το Brexit σημαίνει ότι η Βρετανία δεν θα έχει πλέον την ικανότητα, τουλάχιστον όχι την ίδια, να επηρεάσει τη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής πολιτικής, δεν θα συμπεριλαμβάνεται στις διαπραγματεύσεις,

---

⁵⁸Kamal Ahmed, “UK warned on cost of 'hard Brexit'” (BBC, 1 December 2017) <<http://www.bbc.com/news/business-42199262>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

αδυνατώντας συνεπώς να προασπίσει τα συμφέροντάς της σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η επιρροή της χώρας εντός της Ένωσης έχει ήδη περιοριστεί καθώς οι διαπραγματεύσεις βρίσκονται σε εξέλιξη. Ως αποτέλεσμα, η Βρετανία αναπόφευκτα θα λάβει το ρόλο εξωτερικού παράγοντα, ο οποίος θα προσπαθεί να προασπίσει τα ακόμη κοινά με την Ευρωπαϊκή Ένωση στρατηγικά του συμφέροντα, όπως η καταπολέμηση του εξτρεμισμού και οι ομαλές σχέσεις με τη Ρωσία επενδύοντας σημαντικό διπλωματικό κεφάλαιο και έχοντας επιλέξει ο ίδιος να μετεξελιχθεί από στρατηγικός παίκτης σε απλό παρατηρητή. Η επιρροή της κάθε φορά θα προσδιορίζεται από το τι η ίδια έχει να προσφέρει στην Ένωση, είτε αυτό είναι οικονομική και στρατιωτική στήριξη είτε μυστικές πληροφορίες. Επίσης, η Βρετανία θα χάσει αντίστοιχα την ικανότητα να επηρεάζει τρίτες χώρες προωθώντας την εξωτερική της πολιτική μέσα από Ευρωπαϊκές επιδιώξεις όπως η σύναψη εμπορικής συμφωνίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση ή η δυνατότητα προσχώρησης σε αυτή, για χώρες όπως η Τουρκία, η Ουκρανία και άλλες.

Επιπλέον, η Βρετανία επρόκειτο να χάσει την πρόσβαση που έχει στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), στην Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) όπως και στους κοινούς σχετικούς πόρους των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για παράδειγμα τα συναφή με την ανάπτυξη και ανθρωπιστική βοήθεια κονδύλια. Δεν θα διαθέτει τη βαρύτητα της συλλογικής απόφασης της ενιαίας Ευρώπης, τη διπλωματική της δύναμη και κυρίως την ήπια ισχύ της. Παράλληλα, οι Βρετανικές υπηρεσίες εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας αντιμετωπίζουν τα τελευταία χρόνια μεγάλο περιορισμό των πόρων τους, ιδιαίτερα το Υπουργείο Εξωτερικών και Κοινοπολιτείας (FCO). Για να διατηρηθεί όμως η διεθνή ισχύς και η επιρροή της Βρετανίας, χωρίς την προστιθέμενη αξία της Ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, οι σχετικές με την διπλωματία, ανάπτυξη και άμυνα δαπάνες θα πρέπει να αυξηθούν σημαντικά. Αν και ο υπουργός άμυνας της Βρετανίας υποστηρίζει ότι η ασφάλεια είναι εκ των πραγμάτων το κομμάτι που επηρεάζεται λιγότερο από το Brexit⁵⁹ και αυτό οφείλεται κυρίως στην ύπαρξη του NATO, η εξάρτηση του οργανισμού από την Αμερική σε συνδυασμό με τις

---

⁵⁹“Tight budgets and imminent Brexit threaten Britain’s armed forces” (The Economist, Jul 6th 2017) <<https://www.economist.com/news/britain/21724826-new-aircraft-carrier-symbolises-britains-ambitionbut-also-its-confusion-tight-budgets-and>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

επιθέσεις του Donald Trump κατά της Ευρώπης και του παρασιτισμού αυτής όσον αφορά τα θέματα ασφαλείας καθώς και τα προστατευτικά ένστικτα της κυβέρνησής του πρέπει να προβληματίσουν λίγο περισσότερο τη Μεγάλη Βρετανία.

Είναι γεγονός ότι η Εξωτερική πολιτική της Βρετανίας παρουσιάζει τις τελευταίες δεκαετίες μια πορεία αποδέσμευσης και φθίνοντος αφοσίωσης προς τη διεθνή κοινότητα και έννομη τάξη. Η αποχή της από τις στρατιωτικές ενέργειες στη Συρία το 2013, η ελάχιστη συμβολή της στην αντιμετώπιση της Ρωσικής επιθετικότητας και της κρίσης στην Ουκρανία⁶⁰, και τώρα η απόφαση αποχώρησης της από την Ευρωπαϊκή Ένωση, σταδιακά εξαλείφουν τη διεθνή της επιρροή και τις συμμαχικές της σχέσεις απομονώνοντας τη χώρα από το διεθνές περιβάλλον. Βέβαια, η Βρετανική κυβέρνηση επισημαίνει συνεχώς ότι το Brexit δεν θα καταλύσει τις δεσμεύσεις της χώρας προς τη διεθνή κοινότητα, εφόσον μάλιστα παραμένει σημαίνων μέλος άλλων διεθνών οργανισμών όπως τα Ηνωμένα Έθνη και το NATO. Παρ' όλα αυτά, η επικείμενη αποχώρηση της Βρετανίας από την Ένωση έχει ήδη και επρόκειτο να επηρεάσει ακόμα περισσότερο στο μέλλον την ισχύ και θέση της εντός αυτών των οργανισμών.

Για παράδειγμα, όσον αφορά το NATO, η Μεγάλη Βρετανία θα αναγκαστεί να παραχωρήσει την πολύτιμη θέση του Αναπληρωτή Ανώτατου Συμμαχικού Διοικητή Ευρώπης (DSACEUR), την οποία κατέχει από το 1951, σε κάποιο κράτος που θα είναι μέλος τόσο του NATO όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επίσης, η μείωση της διεθνούς αξιοπιστίας της και η έλλειψη των Ευρωπαίων συμμάχων ήδη αποδεικνύεται καταστροφική και εντός των Ηνωμένων Εθνών. Τον Ιούνιο 2017, όταν η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών αποφάσισε να παραπέμψει στο Διεθνές Δικαστήριο τη διαμάχη της Βρετανίας και του Μαυρίκιου σχετικά με τη νομιμότητα της Βρετανικής κυριαρχίας επί των νησιών Chagos, οι περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες απείχαν από την ψηφοφορία αρνούμενες να υποστηρίξουν τη Μεγάλη Βρετανία, κάτι το οποίο μεταφράστηκε ως διπλωματική ήττα της χώρας και

---

⁶⁰“Muscle memory” (The Economist, Feb 5th 2016)

<<https://www.economist.com/britain/2015/02/12/muscle-memory>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

προφανές επακόλουθο της επικείμενης αποχώρησής της από την Ένωση⁶¹. Στο μέλλον, μεγαλύτερες απώλειες μπορεί να προκύψουν λόγω της έλλειψης ευρωπαϊκής υποστήριξης⁶² και συμμαχιών εντός των Ηνωμένων Εθνών. Επιπλέον, για πρώτη φορά μετά από 71 χρόνια, η Βρετανία απέτυχε να εκλέξει τον υποψήφιό της, Sir Christopher Greenwood, ως δικαστή του Διεθνές Δικαστηρίου και πάλι λόγω της έλλειψης υποστήριξης εντός της Γενικής Συνελεύσεως των Ηνωμένων Εθνών. Η αποτυχία της αυτή αποτέλεσε ηχηρό χτύπημα στο διεθνές γόητρο της χώρας και ουσιαστικά επιβεβαίωσε τη μειωμένη πολιτική ισχύ της στη διεθνή σκηνή⁶³. Ένα ακόμα μεγαλύτερο πρόβλημα που θα μπορούσε δυνητικά να αντιμετωπίσει όμως η Μεγάλη Βρετανία θα ήταν η αμφισβήτηση της θέσης της στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Ηνωμένων Εθνών. Η πιθανότητα μεταρρύθμισης του Συμβουλίου ασφαλείας συζητιέται εδώ και κάποιες δεκαετίες και μάλιστα έχει υποστηριχθεί από την ίδια τη Βρετανία. Σε αυτή την περίπτωση όμως η θέση της χώρας ως μόνιμο μέλος του συμβουλίου ίσως αμφισβητηθεί λόγω της σταδιακής αλλά ουσιαστικής υποχώρησης της Μεγάλης Βρετανίας από τη διεθνή πραγματικότητα, όπως αυτή περιεγράφηκε παραπάνω.

Πέρα από την οικονομική καταστροφή και τη διεθνή υποτίμηση, το Brexit έχει την ικανότητα κυριολεκτικά να συρρικνώσει γεωγραφικά τη χώρα, διαλύοντας την ένωση των τεσσάρων εθνών από τα οποία αποτελείται το Ηνωμένο Βασίλειο. Κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του δημοψηφίσματος του 2016, ο πρώην πρωθυπουργός της Βρετανίας Τζον Μέιτζορ και ο Τόνι Μπλερ προειδοποιούσαν ότι στην περίπτωση που ο Βρετανικός λαός αποφασίσει υπέρ της εξόδου από την Ευρωπαϊκή Ένωση, αστάθεια και αβεβαιότητα θα επικρατήσει τόσο στη Σκωτία όσο και στη Βόρεια Ιρλανδία⁶⁴.

---

⁶¹“Chagos legal status sent to international court by UN” (BBC, 22 June 2017) <<https://www.bbc.co.uk/news/uk-40376673>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁶² “Brexit could risk the hard fought sovereignty of the Falklands Islands, Westminster warned” (TLE, 16 July 2017) <<https://www.thelondoneconomic.com/news/spain-side-argentina-falklands-dispute-brexit/26/07/>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁶³Owen Bowcott, “No British judge on world court for first time in its 71-year history” (The Guardian, 20 Nov 2017) <https://www.theguardian.com/law/2017/nov/20/no-british-judge-on-world-court-for-first-time-in-its-71-year-history?CMP=share_btn_link> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁶⁴Charlie Cooper, ‘EU referendum: Tony Blair and John Major warn Brexit will ‘tear apart’ Britain’ (Independent, 9 June 2016) <<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-tony-blair-and-john-major-warn-brexit-will-tear-apart-britain-a7071731.html>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

Με την ολοκλήρωση του δημοψηφίσματος και τις σημαντικές πλειοψηφίες υπέρ της Παραμονής της Βρετανίας στην Ένωση τόσο στη Βόρεια Ιρλανδία (55.5%-44.6%) όσο και στη Σκωτία (62.0%-38.0%)⁶⁵, τα συγκρουσιακά σενάρια ενισχύθηκαν περισσότερο. Η πιθανή επιβολή δασμών και ελέγχων ασφαλείας μεταξύ της Βόρειας Ιρλανδίας και της Δημοκρατίας της Ιρλανδίας φυσικά θα πλήξει την οικονομία τους αλλά κυρίως θα αποτελεί μια διαρκής υπενθύμιση της Βρετανικής κυριαρχίας επί της Βόρειας Ιρλανδίας⁶⁶ επαναφέροντας στο προσκήνιο ιδέες για την επανένωση του νησιού. Όσον αφορά τη Σκωτία και την κυβέρνηση του Εθνικού Κόμματος (SNP), η κάθετη απόρριψη της εξόδου τόσο από την Ένωση όσο και από την Κοινή Αγορά, η αδυναμία να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους σε όλη τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και η δυσaréσκεία τους για την ειδική μεταχείριση της Βόρειας Ιρλανδίας η οποία της παρέχει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με τη Σκωτία, επανάφεραν σταδιακά συζητήσεις για ένα νέο δημοψήφισμα ανεξαρτησίας⁶⁷.

4. Συνέπειες για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η απόφαση του Βρετανικού λαού να αποχωρήσει από την Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί το μεγαλύτερο πλήγμα που υπέστη η Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση από την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1958 μέχρι και σήμερα. Η έξοδος της Βρετανίας παρουσιάζει την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση ως μια διαδικασία, η οποία κορυφώθηκε και σταδιακά θα παρακμάσει. Αυτή η «υπαρξιακή κρίση»⁶⁸ της Ένωσης, όπως την ονόμασε ο κύριος Juncker, καθώς και η επικράτηση ενός αντιευρωπαϊκού συναισθήματος σε πολλά κράτη-μέλη, όπως η Γαλλία, η Ολλανδία, η Ιταλία και η Αυστρία απειλεί την

⁶⁵Henderson, Ailsa, Jeffery, Charlie, Wincott, Daniel and Wyn Jones, 'How Brexit was made in England.' (2017) *British Journal of Politics & International Relations* 19 (4), pp. 613-646.

⁶⁶ Peter Flanagan, 'Why Ireland's Border Commands Its Own Brexit Backstop' (Bloomberg, 14 December 2018) <<https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-12-14/why-ireland-s-border-commands-its-own-brex-it-backstop-quicktake>> (τελευταία πρόσβαση 19.12.2018)

⁶⁷Auslan Cramb, 'Nicola Sturgeon: decision on a second Scottish independence referendum in the 'not too distant future' (The Telegraph, 18 November 2018) <<https://www.telegraph.co.uk/news/2018/11/18/nicola-sturgeon-decision-second-scottish-independence-referendum/>> (τελευταία πρόσβαση 19.12.2018)

⁶⁸Jennifer Rankin, "EU is facing existential crisis, says Jean-Claude Juncker" (The Guardian, 14 September 2016) <<https://www.theguardian.com/world/2016/sep/13/jean-claude-juncker-eu-is-facing-existential-crisis>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

ενότητα των χωρών και δημιουργεί σενάρια για περισσότερες μελλοντικές αποχωρήσεις από το Ευρωπαϊκό Εγχείρημα (Domino Effect). Ως αποτέλεσμα, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναζητά ήδη νέα μοντέλα συνεργασίας και καινοτόμους συλλογικούς στόχους όπως αυτά αποτυπώνονται στο White Paper⁶⁹ του 2017 για το μέλλον της Ευρώπης, τα οποία θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν μια διαφορετικής μορφής Ευρωπαϊκή σύμπραξη, αν κάτι τέτοιο καταστεί απαραίτητο. Με αφορμή λοιπόν το Brexit, η Ένωση μπήκε σε μια διαδικασία προσαρμογής σε νέα δεδομένα και εξέλιξης, η οποία τελικά μπορεί να την ευνοήσει αλλά και να την ενώσει περισσότερο.

Η Μεγάλη Βρετανία από το 1973 οπότε και επίσημα έγινε μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιτέθηκε στην εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας και επιχείρησε επανειλημμένως να την ανατρέψει. Αλληπάλληλες Βρετανικές Κυβερνήσεις προσπάθησαν να επιβάλουν την ιδέα της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης ως μια αποκλειστικά οικονομική και εμπορική συμμαχία, η οποία δεν θα απειλούσε ποτέ τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών μελών της. Παρά την υφιστάμενη κρίση της Ένωσης λοιπόν, το Ευρωπαϊκό εγχείρημα ήταν ένα εξαρχής φιλόδοξο σχέδιο και η αποχώρηση της Μεγάλης Βρετανίας, η οποία επέβαλε για χρόνια εμπόδια στην εξέλιξή του, ενδέχεται τελικά να οδηγήσει σε μία ενισχυμένη συνεργασία των Ευρωπαϊκών συμμάχων σε ένα ακόμα μεγαλύτερο φάσμα πολιτικών.

Χαρακτηριστικά, όσον αφορά την Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Brexit μπορεί να αποδειχθεί ένα αφανές ευτύχημα που θα επιτρέψει την εξέλιξη της ευρωπαϊκής αμυντικής δύναμης. Τις τελευταίες δεκαετίες, η Μεγάλη Βρετανία αντιτάσσεται σθεναρά σε κάθε πρόταση σχετική με την Ευρωπαϊκή αμυντική συνεργασία, είτε αυτή αφορά τη δημιουργία μιας στρατιωτικής μονάδας εκπαίδευσης για αποστολές στη Σομαλία και στο Μάλι είτε αφορά τον πολυσυζητημένο Ευρωπαϊκό Στρατό⁷⁰, καθώς σύμφωνα με τις τότε δηλώσεις του Cameron, η εθνική ασφάλεια είναι και πρέπει να παραμείνει αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών.

---

⁶⁹ European Commission, “White paper on the future of Europe” <https://ec.europa.eu/commission/white-paper-future-europe_en> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁷⁰PM speech on the UK's strength and security in the EU: 9 May 2016 (GOV.UK) <<https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-on-the-uks-strength-and-security-in-the-eu-9-may-2016>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

Μετά το δημοψήφισμα όμως, η στάση της Μεγάλης Βρετανίας άλλαξε ριζικά και η κάθετη άρνηση μετατράπηκε σε αποδοχή και υποστήριξη⁷¹ σχεδίων όπως η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής στρατιωτικής τεχνολογίας, καθώς στρατηγικά προφυλάσσει τη χώρα μαζί με την υπόλοιπη Ευρώπη ενώ πολιτικά δεν την επηρεάζει. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το 2017 το Συμβούλιο μπόρεσε και θεσμοθέτησε την PESCO⁷², ένα πρόγραμμα μόνιμης διαρθρωμένης στρατιωτικής συνεργασίας με 25 συμμετέχοντα κράτη μέλη, στα οποία βέβαια η Μεγάλη Βρετανία δεν συγκαταλέγεται λόγω της επικείμενης αποχώρησής της από την ένωση. Η έξοδος λοιπόν της Βρετανίας από το δωμάτιο των ευρωπαϊκών διαπραγματεύσεων είναι ο βασικός λόγος που αυτή η αμυντική σύμπραξη, την οποία η χώρα προσπαθούσε για δεκαετίες να εμποδίσει, μπόρεσε πλέον να γίνει πραγματικότητα⁷³. Προς το παρόν λοιπόν η εικόνα που προβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση παρά το Brexit είναι αυτή ενός ενοποιημένου συνόλου.

Οι οικονομικές συνέπειες, οι οποίες θα εξαρτηθούν σε μεγάλο βαθμό από το μοντέλο συνεργασίας που τελικά θα εφαρμοστεί μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Βρετανίας, θα είναι σίγουρα λιγότερο επώδυνες για την Ένωση. Οι βασικοί εμπορικοί εταίροι της Αγγλίας (η Γερμανία, η Γαλλία, η Ολλανδία, το Βέλγιο, η Ιταλία, η Ισπανία) θα επηρεαστούν σημαντικά ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση στο σύνολό της θα πάψει να έχει το μεγαλύτερο ποσοστό παγκόσμιου ΑΕΠ και να είναι η μεγαλύτερη εμπορική δύναμη παγκοσμίως, παραχωρώντας τη θέση της στις Η.Π.Α και την Κίνα. Επίσης, η Ευρώπη θα χάσει την οικονομική εισφορά της Βρετανίας, η οποία ετησίως ανέρχεται περίπου στα δέκα δισεκατομμύρια. Η απώλεια της οικονομικής της ενίσχυσης θα επηρεάσει σημαντικά όχι μόνο τον Ευρωπαϊκό Προϋπολογισμό, ο οποίος θα πρέπει να αναμορφωθεί, αλλά κυρίως την Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας

---

⁷¹HARRY COOPER AND JACOPO BARIGAZZI, "UK stands aside as EU boosts defense" (POLITICO, 6/7/17) <<https://www.politico.eu/article/uk-brexite-theresa-may-stands-aside-as-eu-boosts-military-defense/>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁷²Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, "Συνεργασία της ΕΕ σε θέματα ασφάλειας και άμυνας" <<http://www.consilium.europa.eu/el/policies/defence-security/defence-security-timeline/>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁷³Andrea Shalal and Robin Emmott, "EU to sign joint defense pact in show of post-Brexit unity" (REUTERS, 8 November 2017) <<https://www.reuters.com/article/us-eu-defence/eu-to-sign-joint-defense-pact-in-show-of-post-brexit-unity-idUSKBN1D81CT>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

στην οποία η Βρετανία συνείσφερε χρηματικά περισσότερο από κάθε άλλο κράτος-μέλος⁷⁴. Το Brexit λοιπόν θα μειώσει σημαντικά τις συνολικές αμυντικές και στρατιωτικές ικανότητες της Ευρώπης, το 20% των οποίων αποδίδεται σε Βρετανική συνδρομή.

Τέλος, με την έξοδο της Μεγάλης Βρετανίας, πραγματοποιείται ένας επαναπροσδιορισμός των Ευρωπαϊκών συμμαχιών και ανοίγει ο δρόμος για μια Γαλλογερμανική κυριαρχία εντός της Ένωσης. Χώρες όπως η Σουηδία, η Ιρλανδία, η Εσθονία και η Βουλγαρία οι οποίες βασιζόνταν σε μεγάλο βαθμό στην Βρετανική υποστήριξη για να προωθήσουν τις φιλελεύθερες εμπορικές και οικονομικές πολιτικές τους, πλέον αποδυναμώνονται σε μεγάλο βαθμό⁷⁵. Παράλληλα, φαίνεται ότι η Ευρώπη περιμένει από τον κύριο Macron και την κυρία Merkel να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις και να προωθήσουν νέες συλλογικές πολιτικές, ως οι δύο ηγέτες της Ένωσης⁷⁶. Το 1973, οι χώρες που επέμεναν στην ένταξη της Μεγάλης Βρετανίας στην Ένωση στόχευαν ακριβώς στην κατάρρευση μιας παρόμοιας γαλλογερμανικής κυριαρχίας. Τα υπόλοιπα κράτη μέλη λοιπόν οφείλουν να θυμηθούν ότι το Ευρωπαϊκό εγχείρημα είναι ένα παιχνίδι που παίζεται με πάνω από δύο παίκτες και να δημιουργήσουν νέες και ευρύτερες συμμαχίες, για να μπορέσει η γνώμη τους να ακουστεί στις Βρυξέλλες⁷⁷. Ένα πρώιμο παράδειγμα τέτοιων συνεργασιών είναι η νέα Χανσεατική Ένωση⁷⁸.

---

⁷⁴Oliver Patel and Christine Reh, "Brexit: The Consequences for the EU's Political System" (UCL Constitution Unit Briefing Paper) <<https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/research/europe/briefing-papers/Briefing-paper-2>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁷⁵ PAUL TAYLOR, "Brexit redraws EU alliances" (POLITICO, 4/14/18) <<https://www.politico.eu/article/brexit-redraws-eu-alliances-coalitions-stop-france-and-germany-deeper-integration/>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁷⁶PIERRE BRIANÇON, "Reality bites Macron-Merkel romance" (POLITICO, 03/28/2018) <<https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-angela-merkel-france-germany-romance-trouble/>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁷⁷Alastair Macdonald, "Changes: Five ways Brexit will transform the EU" (REUTERS, 28 March 2017) <<https://uk.reuters.com/article/us-britain-eu-changes/changes-five-ways-brexit-will-transform-the-eu-idUKKBN16Z00C>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁷⁸"The Hanseatic League 2.0" (Financial Times) <<https://www.ft.com/content/83e0427c-c399-11e7-a1d2-6786f39ef675>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

5. Συνέπειες για την Ελλάδα

Στον απόηχο του δημοψηφίσματος της 23^{ης} Ιουνίου του 2016 αλλά και των εξελισσόμενων διαπραγματεύσεων της Μεγάλης Βρετανίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, στην Ελλάδα οι συζητήσεις για ένα ενδεχόμενο 'Grexit', ένα σενάριο που προηγήθηκε χρονικά του 'Brexit', αναζωπυρώνονται. Επιπλέον, το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το πως αυτή θα διαμορφωθεί μετά από αυτό το πρωτοφανές διαζύγιο αφορά άμεσα την οικονομικά εξαρτώμενη από την ένωση Ελλάδα.

Η Λευκή Βίβλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το μέλλον της Ευρώπης εστιάζει σε πέντε διαφορετικές εκδοχές της επερχόμενης Ευρώπης του 2025⁷⁹. Συνοπτικά, η Ένωση είτε θα στοχεύσει προς μία απόλυτη πολιτική ολοκλήρωση είτε προς μία αποκεντρωτική διαδικασία εκχωρώντας μεγαλύτερη δικαιοδοσία στις κυβερνήσεις των κρατών-μελών.

Το εθνικιστικό συναίσθημα που υπερισχύει και αντικατοπτρίζεται στην αυξανόμενη επιρροή και πολιτική άνοδο ακροδεξιών και εθνικιστικών κομμάτων καθώς και στην απόρριψη υπερεθνικών προγραμμάτων σε πολλές χώρες της Ευρώπης⁸⁰, κάνει το σενάριο της συγκράτησης και περιορισμού της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης μια πιθανή απόρροια της επικρατούσας κρίσης. Σε αυτή την περίπτωση, η μοίρα της Ελλάδας θα εξαρτηθεί από ένα σύνολο ενισχυμένων συνεργασιών στις οποίες η χώρα θα γίνεται δύσκολα αποδεκτή, καθώς δεν θα έχει πολλά να προσφέρει σε αυτές. Από την άλλη, η Ελλάδα θα επανακτήσει σε μεγάλο βαθμό την αποκλειστική αρμοδιότητα λήψης αποφάσεων σε διάφορα εσωτερικά της θέματα⁸¹. Ενώ, αν τελικά οι Ευρωπαίοι ηγέτες συμβιβαστούν με τα εθνικιστικά συναισθήματα των Ευρωπαίων και περιορίσουν τις αρμοδιότητες των υπερεθνικών αρχών, απροκάλυπτα θέτουν ως προτεραιότητά τους τη διατήρηση της σύνθεσης και

⁷⁹ European Commission, "White paper on the future of Europe" <https://ec.europa.eu/commission/white-paper-future-europe_en> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

⁸⁰"Europe and nationalism: A country-by-country guide" (BBC, 10 September 2018) <<http://www.bbc.com/news/world-europe-36130006>> (τελευταία πρόσβαση 11.09.2018)

⁸¹Angelos Chrysosgelos, "No respite: Greece's relationship with Europe after Brexit" (LSE, 2016-6-27) <<http://eprints.lse.ac.uk/79291/1/blogs.lse.ac.uk-No%20respite%20Greeces%20relationship%20with%20Europe%20after%20Brexit.pdf>> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

συνοχής του Ευρωπαϊκού εγχειρήματος, κάτι το οποίο κάνει το ενδεχόμενο του 'Grexit' απίθανο.

Πέρα όμως από το θέλητρο της ανεξαρτησίας, η Ελλάδα είναι μια χώρα που καλύπτει το πολιτικό-οικονομικό έλλειμά της υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, και η δυνατότητα επιβίωσης σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον χωρίς αυτή είναι τουλάχιστον αβέβαιη, αν όχι αδύνατη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση καλύπτει το χρέος του Ελληνικού κράτους, ελέγχει και υπερασπίζεται τα σύνορά του. Αν μετά την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου, η κρατική κυριαρχία ενισχυθεί και η Ένωση υιοθετήσει ένα ρόλο περιορισμένης συντονιστικής ισχύς, τότε η ελάφρυνση του χρέους ή η μετεγκατάσταση μεταναστών που περνάνε τα σύνορα της χώρας σε άλλα Ευρωπαϊκά κράτη θα εξαρτάται αποκλειστικά από την προθυμία και βούληση των ίδιων των κρατών-μελών. Χωρίς τους ευρωπαϊκούς θεσμούς να εξισώνουν τις ανισότητες μεταξύ των χωρών, σε συνδυασμό με την άμεση οικονομική εξάρτηση της Ελλάδας από την υπόλοιπη Ευρώπη, το Ελληνικό κράτος θα μπορούσε να μετατραπεί σε μια τοποθεσία διαχείρισης της μεταναστατευτικής ροής εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας επηρεάζεται σημαντικά από την αποχώρηση της Βρετανίας. Η ματαίωση κάθε πιθανής επέκτασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την ένταξη νέων χωρών σε αυτή, πλήττει την επιδίωξη της Ελλάδας για εξομάλυνση των σχέσεων της με γείτονές της όπως οι χώρες των Δυτικών Βαλκανίων αλλά και η Τουρκία. Ταυτόχρονα βέβαια, με την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου, η Τουρκία χάνει ένα σημαντικό σύμμαχο εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸², ο οποίος παραδοσιακά υποστήριζε την ένταξή της σε αυτή. Συνεπώς, μελλοντικά η Ένωση μπορεί να αποδειχτεί περισσότερο πρόθυμη να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την επιθετικότητα των Τούρκων στο Αιγαίο πέλαγος.

---

⁸² Bagehot, "David Cameron's disingenuous defence of Turkey" (The economist, Jul 27th 2010) <https://www.economist.com/blogs/bagehot/2010/07/turkey_and_eu> (τελευταία πρόσβαση 02.09.2018)

Συμπεράσματα

Οι πολιτικές και οικονομικές σχέσεις μεταξύ της Ευρώπης των 27 και της Βρετανίας και το πως θα διαμορφωθούν μετά τον Μάρτιο του 2019 είναι ακόμα αβέβαιο. Παραπάνω αναπτύχθηκαν οι πιθανές επιπτώσεις που θα βιώσουν οι δύο πλευρές στις εξωτερικές σχέσεις και πολιτική τους. Συνολικά, οι συνέπειες του Brexit για τη Μεγάλη Βρετανία θα είναι πολυπλοκότερες και πιο σοβαρές, ενώ δύσκολα θα μπορέσει να τις αντιμετωπίσει. Από την άλλη η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση δείχνει να μην κινδυνεύει τόσο, παρ' όλο που κι αυτή θα αντιμετωπίσει προβλήματα. Τέλος, η Ελλάδα μπορεί να βρεθεί ευνοημένη ή και περισσότερο αποδυναμωμένη μετά το τέλος των διαπραγματεύσεων και την ολοκλήρωση της εξόδου, ανάλογα με το πως θα εξελιχθούν τα γεγονότα, τα οποία όμως η ίδια δεν μπορεί να ελέγξει.